

KLYMENKO J. A. Ph.D., Associate Professor, assistant professor of social pedagogy, social work and history of education Pavlo Tychna Uman State Pedagogical University
e-mail: klymenkoudpu@gmail.com

INTERNATIONAL LANGUAGE AS A SOCIAL AND CULTURAL INTERLINGUISTIC PHENOMENON (THE HISTORY OF CREATION)

Summary. *The article highlights the history of the international languages as planned socio-cultural, interlinguistic phenomenon.*

Established that the history of human civilization known attempts hundreds of international languages and projects. Unfortunately, almost all artificial languages have one fate: in the history of humanitarian thought they were just beautiful projects that demonstrate the desire of mankind to understanding.

The author made a brief overview of the establishment and development of the most renowned international planned languages that left its mark in history interlinguistics: an attempt to design general language philosopher Aleksarha; system of graphic signs Claudius Galen, through which could communicate with people who speak different languages; international language Latin Middle Ages; projects and attempts to create an international language in the form pazyhrafiy A. Renzi, V. Henslou, M. Pec, J. Grimm, S. Ivitsevyeh F. Julien, J. Roux, A. Bahmayr etc.; artificial languages outstanding philosophers, scientists and artists XVI–XVII centuries (Thomas More, Tommaso Campanella, Jan Amos Comenius, Francis Bacon, Rene Descartes, Isaac Newton, Gottfried Leibniz, and others.); universal language problems involved in many other scientists and statesmen in the XVIII century (Francois Marie Arouet, Charles Louis Montesquieu, Denis Diderot, Pjer Louis Moreau de Maupertuis, Andre Marie Ampere, Jules Verne and others); Project «music» international language Syudra Jean Francois, called the author of «Solresol» (beginning of XIX century.) and others.

It was found that the first tangible results in the creation of real planning as it were «Volapük» (whose author was the Catholic prelate from Bavaria known polyglot, author of «universal alphabet» Johann Martin Schleyer) and language «Esperanto» (created by Polish doctor polyglot Lazar Ludwik Zamenhof).

Key words: *international planned language interlingvistyka, Latin, pazyhrafiyi, International Slavonic, «solresol».*

*Одержано редакцією 04.04.2016
Прийнято до публікації 08.04.2016*

УДК 378(430)

ЛЕВИЦЬКА Лілія Анатоліївна

кандидат педагогічних наук,
викладач кафедри німецької
філології Черкаського національного
університету імені Богдана Хмельницького
e-mail: lilja85@ukr.net

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ В УНІВЕРСИТЕТАХ УКРАЇНИ ТА НІМЕЧЧИНИ

Анотація. *У статті досліджено розвиток полікультурної освіти в університетах Німеччини та України. Проаналізовано стан опрацювання порушеної проблеми. Обґрунтовано основні етапи й тенденції розвитку полікультурної освіти в Німеччині та Україні. З'ясовано особливості розвитку полікультурної освіти в університетах держав. Узагальнено теоретичні ідеї, практичний досвід реалізації, мету й основні завдання полікультурної освіти у вищих навчальних закладах Німеччини та України. Охарактеризовано шляхи реалізації Болонської декларації в полікультурному просторі німецьких та українських університетів. Проведено компаративний аналіз розвитку полікультурної освіти в університетах Німеччини та України, диференційовано особливості полікультурної освіти у вітчизняних університетах. Окреслено можливості впровадження позитивного досвіду функціонування полікультурної освіти університетів Німеччини в українську систему вищої освіти.*

Ключові слова: *інтернаціоналізація вищої освіти, адаптація, закон, переселенець, полікультурна освіта, інтеграція, розвиток, мультикультуралізм, мультилінгвізм, університет.*

Постановка проблеми. У сучасному демократичному суспільстві інтернаціоналізація вищої освіти прогнозує налагодження на підставі паритетної співпраці широких полісторонніх зв'язків між навчальними закладами різних країн. Такий процес має на меті поліпшення ефективності освітньої й науково-дослідницької роботи, наближення її до світового рівня, посилення мобільності викладачів й учнів (студентів). Інтернаціоналізація у вищій освіті вможливує синтез ресурсів, що допомагає запобігти повторенню інформації; удосконалення ідентифікації проектів і з'ясування їхньої доцільності; розширення бази знань ВНЗ, навчальних програм; запрошення до міжнародної співпраці студентів і вчених; окреслення культурних векторів. Завдяки здобуттю студентами освіти в іншій країні, зазнає інтенсифікації й розвиток матірньої держави, виявляючись у глобальній економічній і політичній стабільності. Долучаючись до міжнародних освітніх програм, особа вдосконалює вміння пізнавати інтеркультурні відмінності, налагоджувати міжкультурну комунікацію, визнавати брак власних знань; поліпшує самомотивацію до навчання. Унаслідок такої діяльності людина починає аналізувати свою країну в крос-культурному вимірі, сприймати культурні відмінності зсередини [1].

Аналіз останніх публікацій. Особливості змісту і структури полікультурної освіти в останні десятиліття становлять предмет наукового зацікавлення багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців: (Н. Махиня [2], О. Мілютіна [3], Т. Коліванова [1], Г. Гай [4], Дж. Каммінс [5], С. Ньето [6]).

Мета статті полягає в узагальненні теоретичних ідей та практичного досвіду реалізації полікультурної освіти в університетах Німеччини та України.

Виклад основного матеріалу. Поняття «інтернаціоналізація» пов'язане з терміном «глобалізація», що є також ключовим у системі вищої освіти Європи в цілому та України й Німеччини зокрема, безпосередньо впливає на розвиток полікультурної освіти. Під терміном «глобалізація» учені розуміють комплексне явище, що складається з низки процесів, які відбуваються одночасно в кількох вимірах: глобалізація ринку, інформації, виробництва тощо. Названі глобалізаційні процеси порушують нові вимоги перед вищою освітою. Директор міжнародного фонду сприяння ЮНЕСКО Н. Канаєв слушно зауважує, що слід чітко розмежовувати процес інтернаціоналізації навчальних закладів і глобалізації освіти, які взаємопов'язані, але водночас мають суттєві відмінності [7, с. 26]. На відміну від інтернаціоналізації вищої освіти, процес глобалізації передбачає підпорядкування освіти економічно сильнішим іноземним транснаціональним корпораціям, які часто нав'язують власні стандарти навчання, не зважаючи на національні особливості культури та мови представників іноземних держав. Це негативно впливає на економіку деяких держав, що своєю чергою зумовлює підпорядкування сфери освіти й культури єдиним стандартам, суперечачи основним принципам полікультурної освіти.

Інтеграція України до європейського освітнього простору, адаптація молоді до життя та навчання в багатонаціональному й багатокультурному середовищі, засвоєння загальнолюдських цінностей мають відбуватися через засвоєння універсальних цінностей, притаманних багатьом культурам. Український науковець І. Гудзик стверджує, що освітній процес потрібно планувати так, щоб забезпечити учням (студентам) відкритість до інших культур, передусім до української, і тих етносів, які живуть поряд із ними. Не меншу значущість має виховання в середовищі титульної нації (українців), що прогнозує толерантне, доброзичливе, зацікавлене ставлення до носіїв інших мов, культур, представлених в Україні [8, с. 13].

Докладний аналіз особливостей розвитку полікультурної освіти вищих навчальних закладів Німеччини та України скеровує вектор дослідження передусім на окреслення основних принципів євроінтеграційного процесу обох країн, що стають основоположними в ході розвитку полікультурної освіти. Об'єднувальною обставиною слугує той факт, що вища школа в обох країнах переживає епоху глобальних змін, позитивним моментом перетворень є провідне місце освіти в системі державних інтересів. Такий підхід державної політики аргументований потребами суспільства в посиленні інтелектуального потенціалу.

Об'єднання Німеччини сприяло переорієнтації єдиної системи шкільної освіти НДР на модель багатотипної шкільної освіти ФРН, що натомість спричинило суттєві реформаційні процеси у вищій освіті. Реформа вплинула передусім на індивідуалізацію й диференціацію процесу навчання як у школі, так і в університеті. Упровадження цих процесів, на нашу думку, дає змогу якісно розв'язати низку суперечностей у навчанні та вихованні, пов'язаних із багатонаціональним складом студентства. Аналізовані процеси – пріоритетні складники полікультурної освіти в університетах Німеччини.

Важливим досягненням у ході полікультурної освіти вищих навчальних закладів Німеччини, порівняно з Україною, є індивідуальне навчання, що передбачає навчання за індивідуальними програмами, із власним змістом, засобами, темпом, формами контролю та оцінюванням. Основою такого навчання слугує розвиток усебічних знань студента, його здібностей; наявність підготовлених викладачів; створення адаптованих програм, літератури, курсів тощо; якісна матеріально-технічна база.

До позитивних досягнень вищої освіти Німеччини в межах полікультурної освіти належить диференційоване навчання, що прогнозує спеціально організовану пізнавальну діяльність з огляду на індивідуальні відмінності. Така форма навчання спрямована на оптимальний інтелектуальний розвиток кожного студента й передбачає структурування змісту навчального матеріалу, добір спеціальних форм, методів і прийомів навчання відповідно до типологічних особливостей студентів [9, с. 20].

Підсумовуючи аналіз особливостей розвитку полікультурної освіти в університетах Німеччини, зауважимо, що процеси індивідуалізації й диференціації мають спільну мету – збереження культурної ідентичності студента, розвиток особистісних якостей кожного учасника навчання. Порівнюючи підготовку іноземних студентів у німецьких та українських ВНЗ, варто наголосити на доцільності екстраполяції німецького досвіду у вітчизняну систему вищої освіти, оскільки в українських вишах процеси індивідуалізації й диференціації навчання перебувають на початковому етапі або взагалі відсутні.

У системі вищої освіти Німеччини дедалі відчутний вплив полікультурної педагогіки. По-перше, це розгалужена мережа семінарів іноземною мовою, підготовчих курсів, що готують іноземних абітурієнтів до вступу в університети та інші вищі навчальні заклади. Прикладом цього може слугувати Рейн-Вестфальська вища школа, яка готує дипломованих спеціалістів і магістрів («Magisterstudium») із природознавчих та технічних спеціальностей, а також із гуманітарних наук і вчителів («Lerhrantsudium»). Для реалізації цього завдання ВНЗ використовують близько двох десятків навчальних програм англійською мовою. По-друге, це зміна навчальних планів і програм вищих навчальних закладів, спрямована на збільшення практично орієнтованих форм та методів навчання студентів, поглиблене ознайомлення з культурно-історичною спадщиною й психологічними особливостями всіх учасників навчального процесу. По-третє, потужна міграція іноземних студентів призвела до змін у політиці та філософії вищої освіти Німеччини, зорієнтувавши її на толерантне ставлення до представників різних культур й етносів. По-четверте, актуальним для більшості провідних університетів Німеччини стало залучення професорсько-викладацького складу до навчально-виховного процесу. Так, Вільний університет Берліна щорічно запрошує до участі в навчально-науковій діяльності більше ніж 1,5 тисячі професорів і науковців з усього світу [10].

Проводячи паралель між німецькими й українськими вищими навчальними закладами, зауважимо, що ВНЗ Німеччини істотно випереджають представників інших країн у підготовці до надання освітніх послуг студентам-мігрантам. Це вмотивоване їхньою вищою фінансовою спроможністю. Федеральний уряд не лише спрямовує кошти для навчання іноземних громадян у німецьких ВНЗ, а й надає вагому підтримку німецьким студентам і дипломованим спеціалістам за кордоном, підвищуючи кваліфікацію молодих фахівців та посилюючи конкурентоспроможність ВНЗ. Прикладом може слугувати відкриття в багатьох німецьких ВНЗ додаткових навчальних курсів післядипломної освіти для спеціалістів із країн, що розвиваються, переважно з Бразилії та Індії.

У межах організації «DAAD» реалізують спеціальну програму для студентів економічних спеціальностей з України, Росії, Болгарії, Румунії, Казахстану й Республіки Білорусь. Фінансову підтримку надає Федеральне міністерство освіти та науки, «Bundesministerium für Bildung und Forschung» («BMBF»). У ході програми запрошують молодих іноземних учених до навчальної й науково-дослідницької діяльності в Німеччині; удосконалюють кваліфікацію молоді німецької наукової еліти, дотримуючись принципів відкритості та взаєморозуміння; надають допомогу країнам, які розвиваються, у сфері поліпшення якості вищої освіти, розвитку германістики, німецької мови, літератури та країнознавства. У руслі становлення полікультурної освіти у вищих навчальних закладах Німеччини працює близько 200 програм з усіх напрямів підготовки.

Розвиток полікультурних взаємин між іноземними студентами в Україні пов'язаний із завданнями полікультурного виховання, що окреслює ВНЗ. Полікультурне виховання спрямовує свої зусилля на становлення індивіда – представника власної соціально-культурної ідентичності, який демонструє бажання пізнати інші культури, повагу до різних культурно-етнічних спільнот, уміє вибудовувати мирні й злагоджені стосунки з особами різних національностей, рас, вірувань, засвідчує готовність провадити активну творчу діяльність у динамічному полікультурному й багатонаціональному середовищі [2]. У контексті зіставлення полікультурних умов, створених для представників інших мов і культур в українських та німецьких ВНЗ, зауважимо, що зміст полікультурного виховання у вітчизняних закладах базований на чотирьох компонентах: соціокультурна ідентифікація особистості, опанування системи понять та уявлень про полікультурне середовище, виховання позитивного ставлення до диверсифікованого культурного оточення, розвиток навичок міжнаціонального спілкування.

Докладаючи зусиль до полікультурного виховання, сучасні вищі навчальні заклади України мають на меті представити студентам зразки й цінності національної та світової культури, ознайомити з міжнародним культурно-історичним і соціальним досвідом; сформувані соціально-настановчі й ціннісно спрямовані орієнтири студентів у напрямі інтеркультурної комунікації та обміну; виховати толерантне ставлення стосовно інших суспільств, народів, культур і соціальних груп; налагодити активну соціальну взаємодію з різними культурами, примноживши власну культурну ідентичність [3]. До базисних принципів полікультурної освіти у вітчизняних ВНЗ належить принцип діалогу та взаємодії культур; принцип творчої доцільності вживання, збереження та створення нових культурних цінностей. Викладач вищого навчального закладу повинен допомогти іноземним студентам у нових демократичних умовах усвідомити існування інших культурно-історичних цінностей і традицій, а також закономірності їхнього розвитку. Домінантне завдання ВНЗ – підготовка спеціалістів філологічних спеціальностей, оскільки саме вони повинні ввести студентів до мовного середовища, необхідного для повноцінного сприймання навчальної інформації. Реалізація завдань полікультурної освіти в університетах обох країн покладена не лише на викладачів, а й на інших співробітників, які мають допомогти подолати труднощі адаптаційного періоду.

Висновки. З огляду на тенденцію до європеїзації й інтернаціоналізації вищої освіти в Німеччині та Україні підсумуємо, що одним зі шляхів реалізації цього процесу є запровадження полікультурної освіти. Підписання обома країнами Болонської декларації оптимізувало реформаційний процес у системі вищої освіти, зорієнтувавши його на надання освітніх послуг іноземним студентам. В умовах сьогодення програми академічних обмінів для студентів і професорсько-викладацького складу, вивчення різних курсів в інших країнах, культурний, історичний та духовний обмін, спільна дослідницька діяльність не можливі без використання основних полікультурних принципів. Варто зазначити, що названі вище процеси більш динамічно реалізують в університетах Німеччини, це вмотивоване їхньою високою фінансовою спроможністю. Болонська конвенція проголосила принцип вільного пересування студентів, викладачів, науковців, у зв'язку з чим рекомендовано створити в університетах гідні умови для проживання й навчання студентів з інших країн, передовсім для докторантів та пост-докторантів. На сучасному етапі слід зважати на тенденції до

інтернаціоналізації педагогічної освіти, особливо в контексті європейської інтеграції. Академічні обміни, можливість вивчення окремих курсів в інших країнах, пошук вакансій у школах усієї Європи – перспективи для України. Спільне навчання, духовний і культурний обмін, кооперація в дослідницькій діяльності й робота з використанням проектною методикою вже сьогодні стають реальністю в закладах підготовки вчителів ФРН.

Список використаної літератури

1. Коліванова Т. В. Глобалізація та інтернаціоналізація освіти [Електронний ресурс] / Т. В. Коліванова, О. Ю. Паутова. – Режим доступу : <http://www.isma.pl.ua/p43.htm>.
2. Махиня Н. В. Реформування системи педагогічної освіти Німеччини (друга половина XX – початок XXI ст.) : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Теорія та методика професійної освіти» / Махиня Наталія Володимирівна ; Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка. – Кіровоград, 2009. – 210 с.
3. Мілютіна О. К. Полікультурна освіта учнів середньої загальноосвітньої школи у Великій Британії : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Мілютіна Ольга Костянтинівна ; Глухів. держ. пед. ун-т. – Глухів, 2008. – 260 с.
4. Gay G. Educational equality for students of color / G. Gay. – New York, 1997. – 280 p
5. Cummins J. Multicultural education and technology: promise and pitfalls / J. Cummins, D. Sayers // *Multicultural education*. – 1996. – № 2. – P. 4–11.
6. Nieto Sonia *Affirming Diversity: the Sociopolitical Context of Multicultural Education*. – Longman, 2000. – P. 298.
7. Канаєв Н. М. Глобалізація и высшее образование. Взгляд из ЮНЕСКО / Н. М. Канаєв // *Философия образования*. – 2005. – № 1 (12). – С. 26–31.
8. Гудзик І. Двомовне навчання різних предметів шкільної програми: його сутність і перспективи / І. Гудзик // *Науково-методичний журнал*. – 2009. – Вип. 4. – С. 55–58.
9. Высшее образование в ВУЗах Германии [Электронный ресурс]. – Режим доступа : admin@studentur.ru.
10. Organisation of the education system in Germany [Elektronische Ressource]. – Art des Zugriffs : eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents.

References

1. Kolivanova T. Globalisation and internationalization of education [Elektronische ressource]. – Access mode : <http://www.isma.pl.ua/p43.htm>
2. Makhinya N. (2009) Reformation of system of pedagogical education in Germany (the sec.h of XX– beg. of XXI c.) Theory and methods of professional education. Kirovograd Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University. – Kirovograd, 210(in Ukr.)
3. Milyutina O. (2008) Multicultural education of pupils in the secondary school in Great Britain. *General Pedagogics and History of Pedagogics*, 260. (in Ukr.)
4. Gay G. Educational equality for students of color / G. Gay. – New York, 1997. – 280 p
5. Cummins J. Multicultural education and technology: promise and pitfalls / J. Cummins, D. Sayers // *Multicultural education*. – 1996. – № 2. – P. 4–11.
6. Nieto Sonia *Affirming Diversity: the Sociopolitical Context of Multicultural Education*. – Longman, 2000. – P. 298.
7. Kanayev N. (2005) Globalisation and higher education. Look from UNESCO. *Filosofia Oswity (Philosophy of education)* 1,12,26-31(in Ukr.)
8. Gudzyk I. (2009) Bilingual education of different subjects of school program. Substance and perspective *Naukovo-metodychnyj journal (Scientific-methodical journal)*, 4,55-58(in Ukr.)
9. The higher education at the universities in Germany [Elektronische ressource]. – Access mode : admin@studentur.ru.
10. Organisation of the education system in Germany [Elektronische Ressource]. – Art des Zugriffs : eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents.

LEVITSKA Lilia Anatoliivna, Ph. D., Bohdan Khmelnytsky National University at Cherkasy
e-mail: lilja85@ukr.net

COMPARATIVE ANALYSIS OF MULTICULTURAL EDUCATION AT THE UNIVERSITY UKRAINE AND GERMANY

Summary. The article focuses on the level of multicultural development of educational process at Universities in Germany and Ukraine. The research tendencies of multicultural education in Germany and Ukraine are analyzed and the main chronologic periods of the level of multicultural development of education in Germany are outlined in the thesis. Theoretical ideas and practical experience of implementation of multicultural education at German Higher Educational Establishments are highlighted. The aim and the basic tasks of multicultural education at German Universities nowadays are formulated and interpreted. The comparative analyses of development of multicultural education at Universities in Germany

and Ukraine made it possible to characterize some special features of multicultural education at Ukrainian Universities. The perspectives of implementation of the positive experience of multicultural education at German Universities into the Ukrainian system of Higher Education are provided. The main conditions for multicultural education rise in Germany in general, and at the Universities in particular, are described. In the paper, such basic terms as «multicultural education», «multicultural training» and «multi culture» are defined. The main conditions for multicultural education rise in Germany in general, and at the Universities in particular, are described. The development of multicultural university education in Germany is influenced by the state and social organizations, pedagogical alliances and committees.

The historical development of foundation of multicultural education in Germany during the time of separation is traced in the thesis. It has been stated that the multi culture in FRG laid ground for the development of multicultural education in contemporary Germany. Some special features of the development of multicultural education at German Universities are described. The techniques of implementing the Bologna Declaration in the multicultural space of Germany universities are analyzed.

The peculiarities of multicultural education of pedagogical faculties' students in the system of university education of the Germany have been analyzed. Content, forms and methods of student preparation to work in diverse environment have been considered, as well as the development of multicultural competence of students has been covered.

Key words: internationalization of higher education, adaptation, act settler, policultural education, integration, progress, multiculturalism, multilingualism, university.

Одержано редакцією 22.03.2016
Прийнято до публікації 25.03.2016

УДК: 374.14

РУДЕНКО Іванна Анатоліївна

кандидат педагогічних наук, викладач кафедри
іноземних мов Черкаського національного
університету імені Богдана Хмельницького
e-mail: ivannarudenko@mail.ru

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ДОРΟΣЛИХ У СИСТЕМІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВЧИТЕЛІВ

Анотація. Статтю присвячено дослідженню загальних тенденцій, притаманних системі підвищення кваліфікації вчителів, зосереджено увагу на динаміці освіти дорослих, у процесі якої слід зважати на особливості андрагогічного підходу, ґрунтованого на знаннях про дорослу людину, її вікові особливості, освітні й життєві потреби, досвід, здібності та можливості. У статті проаналізовані моделі професійної перепідготовки педагога в системі післядипломної педагогічної освіти на основі андрагогічного підходу. Висвітлені форми неперервної освіти та основні андрагогічні принципи навчання у системі післядипломної педагогічної освіти. Виявлено, що специфіка навчання вже сформованих спеціалістів виражається чітко усвідомленою потребою в неперервному професійному розвитку та зростанні. У статті розглянуто сутність неперервного процесу навчання, який є основою системи підвищення кваліфікації працівників освіти, проаналізовано особливості організації процесу навчання уже сформованих спеціалістів, умови успішного досягнення усіх запланованих цілей у ході процесу підвищення їх кваліфікації.

Ключові слова: андрагогіка, андрагогічний підхід, неперервна освіта, навчання дорослих, дорослий, процес навчання, педагог, підвищення кваліфікації, післядипломна педагогічна освіта, професійний розвиток.

Постановка проблеми. Нині в системі підготовки вчителів триває активний пошук нових організаційних форм, коригування змісту процесу навчання для покращення якості підготовки спеціалістів. Пильна увага вчених зосереджена на дослідженні якісної організації навчального процесу підготовки педагогічних кадрів для шкіл.